

Wyrok z dnia 11 maja 2005 r.

III UK 24/05

Okres wykonywania nauczycielskiej pracy na Ukrainie w miejscowości położonej przed dniem 17 września 1939 r. na terytorium II Rzeczypospolitej przez osobę narodowości polskiej, która po uzyskaniu statusu repatrianta otrzymała w 2003 r. obywatelstwo polskie, jest wprowadzie okresem składkowym, lecz nie stanowi zatrudnienia w szczególnym charakterze uprawniającego do korzystania z wcześniejszej emerytury nauczycielskiej.

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 maja 2005 r. sprawy z wniosku Wiery B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w J. o wcześniejszą emeryturę, na skutek na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 5 listopada 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, po rozpoznaniu sprawy z wniosku Wiery B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w J., wyrokiem z dnia 5 listopada 2004 r. [...] zmienił zaskarżony przez organ rentowy wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie z dnia 7 czerwca 2004 r. [...], i oddalił odwołanie od decyzji ZUS z dnia 12 grudnia 2003 r., w której odmówiono wnioskodawczyni prawa do emerytury na podstawie art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.).

Wnioskodawczyni pracowała jako nauczycielka w N.S. na Ukrainie. Uzyskując status repatrianta, otrzymała z dniem 7 kwietnia 2003 r. polskie obywatelstwo. Po zaprzestaniu pracy przeprowadziła się do Polski i podjęła starania o uzyskanie prawa

do emerytury. Zdaniem Sądu Okręgowego wnioskodawczyni na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) spełniła warunek trzydziestoletniego okresu zatrudnienia uprawniającego do nabycia nauczycielskiej emerytury.

Apelację od powyższego wyroku złożył organ rentowy. Zaskarżając go w całości, zarzucił naruszenie prawa materialnego, to jest art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, polegające na błędnym przyjęciu, że wnioskodawczyni nabyła prawo do nauczycielskiej emerytury.

Sąd Apelacyjny uznał, że wprawdzie jest bezsporne, iż okres pracy wnioskodawczyni stanowi okres pracy w szczególnym charakterze, lecz skarżony wyrok został wydany z naruszeniem prawa, ponieważ art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela reguluje zasady nabywania uprawnień do emerytury wyłącznie dla nauczycieli wykonujących swój zawód na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Tymczasem wnioskodawczyni wykonywała pracę nauczyciela poza granicami kraju.

Kasację od tego wyroku złożyła wnioskodawczyni. Zaskarżając go w całości, zarzuciła naruszenie prawa materialnego - art. 88 ust. 1 - Karty Nauczyciela, polegające na błędnym przyjęciu, że hipotezą normy prawnej wyrażonej w tym przepisie nie objęto nauczycieli świadczących pracę na terenach wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej przed ustaleniem jej obecnych granic. Jej zdaniem w sprawie zachodzi ponadto potrzeba wykładni art. 6 ust. 1 pkt. 9 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak również występuje istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się „do konieczności rozważenia możliwości uwzględnienia pracy w charakterze nauczyciela świadczonej poza obecnymi granicami Polski przy ustalaniu prawa do emerytury na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja podlega oddaleniu ponieważ jej podstawy okazały się nieusprawiedliwione. Wprawdzie zaskarżony wyrok w części dotyczącej ustalenia, iż okres pracy wnioskodawczyni jest okresem pracy w szczególnym charakterze, pozostaje błędny, lecz rozstrzygnięcie odpowiada obowiązującym przepisom prawa.

Istota sporu sprowadza się do rozważenia, czy okres nauczycielskiej pracy na terytorium Ukrainy może być uznany za okres pracy w szczególnym charakterze w

rozumieniu art. 88 ust. 1 ustawy - Karta Nauczyciela. Zgodnie z powołaną regulacją nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele klas, szkół, placówek, zakładów specjalnych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich - dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. Za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze uważa się zaś nauczycieli, wychowawców lub innych pracowników pedagogicznych wykonujących pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 Karty Nauczyciela (art. 32 ust. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1997 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Według powołanego przepisu ustawie podlegają nauczyciele, wychowawcy i inni pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oraz zakładach kształcenia i placówkach doskonalenia nauczycieli działających na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329), zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich oraz rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych działających na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r., Nr 11, poz. 109) oraz publicznych placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz ośrodkach adopcyjno-opiekuńczych działających na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r., Nr 64, poz. 414), jeśli zostali zatrudnieni przed wejściem w życie ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 137, poz. 1304). Ustawie podlegają również nauczyciele zatrudnieni w placówkach, wyraźnie wskazanych w art. 1 ust. 2 - Karty Nauczyciela. Z cytowanych regulacji wynika zatem, że nauczycielską pracą w szczególnym charakterze jest w zasadzie praca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a poza jej granicami jedynie wyjątkowo. Uwzględniając dodatkowo treść normy prawnej wyrażonej w art. 88 ust. 1b Karty Nauczyciela, zgodnie z którym do okresu 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze zalicza się także okresy skierowania, na podstawie odrębnych przepisów, do pracy pedagogicznej za granicą (por. zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 listopada 1992 r. w sprawie zasad i warunków kierowania za granicę uczniów w celu kształcenia i nauczycieli w celu doskonalenia, M.P. Nr 37, poz. 275 oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 27 marca 2002 r. w sprawie zasad orga-

nizowania i kształcenia obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, wspomagania nauczania historii, geografii i języka polskiego wśród Polonii oraz zakresu świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym w tym celu do pracy za granicą, Dz.U. Nr 44, poz. 409) okresem pracy w szczególnym charakterze jest również praca wykonywana na podstawie skierowania (w tym skierowania wynikającego z umów międzynarodowych i międzyrządowych) w polskich placówkach oświatowo-wychowawczych za granicą lub w placówkach zagranicznych, kształcących polskie dzieci. Nie chodzi przy tym o granice Rzeczypospolitej Polskiej z okresu poprzedzającego dzień 17 września 1939 r., na co błędnie wskazuje wnioskodawczyni, ale o aktualne terytorium Państwa Polskiego. Wniosku tego nie zmienia fakt uznania okresu wykonywania pracy wnioskodawczyni jako okresu składkowego na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 9 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym okresami składkowymi są okresy zatrudnienia za granicą osób, które w tym czasie nie były obywatelami polskimi, jeżeli osoby te powróciły do kraju po dniu 22 lipca 1944 r. i zostały uznane za repatriantów. Jest to bowiem przepis wyrażający swoistą prawną fikcję, pozwalającą na uznanie okresu zatrudnienia, w którym składka nie była odprowadzana do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jako okresu składkowego. Instytucję fikcyjnych okresów składkowych należy więc wyraźnie odróżnić od uznawania pracy w szczególnym charakterze, co z reguły jest warunkiem wcześniejszego nabycia uprawnień emerytalnych. W tym kontekście omawiana norma ma szczególny i wyjątkowy charakter, a zatem zgodnie z zasadą - *exceptiones non sunt extentendae* - nie może być interpretowana w sposób rozszerzający. Nie jest również możliwe wyinferowanie na tej podstawie normy postępowania nakazującej uwzględnienie tego okresu jako pracy w szczególnym charakterze. Taka interpretacja art. 6 ust. 1 pkt 9 ustawy emerytalnej wynika z konieczności ścisłego stosowania przepisów prawa ubezpieczeń społecznych, w którym z uwagi na bezwzględnie obowiązujący charakter norm prawnych przeważa formalistyczne ujęcie uprawnień ubezpieczonych. Wykonywanie pracy w szczególnym charakterze dotyczy zatem tylko tych pracowników, których taki charakter pracy określają ustawy, a nie tylko postanowienia umów o pracę i rodzaj powierzonych obowiązków, przy czym chodzi zarówno o rodzaj wykonywanej pracy, jak i o jej miejsce. W tym kontekście zarówno przepis art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, jak i art. 32 ust. 3 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nie pozwala na uznanie pracy dydaktycznej wykonywanej w N.S. za pracę w szczególnym charakterze. Powyższe

stanowisko znajduje swoje potwierdzenie w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym okres pracy nauczyciela za granicą w szkole przyzakładowej zagranicznego pracodawcy, uznany za okres składkowy, nie jest okresem pracy wykonywanej w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (wyrok SN z dnia 21 września 2004 r., II UK 42/04, dotychczas niepublikowany).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====